

УДК 336.563.1:332.14

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-03

Бурковська А. В., кандидатка економічних наук, доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0003-4158-1721

e-mail: burkovskaya@mnau.edu.ua

Нестерчук Т. В., здобувачка вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна.

ORCID ID: 0009-0001-6140-774X

e-mail: tanjanesterthuk@gmail.com

Грантове фінансування як інструмент розвитку територіальних громад

Анотація. У статті досліджено фінансове забезпечення територіальних громад в Україні в умовах децентралізації. Проаналізовано основні джерела фінансування, їх роль у забезпеченні сталого розвитку громад, а також оцінено можливість використання державних програм та грантів. Установлено, що реформа децентралізації суттєво змінила підходи до фінансування територіальних громад, однак існують проблеми з рівнем фінансової спроможності окремих громад, що потребує додаткових зусиль щодо залучення зовнішніх джерел фінансування. Розглянуто можливості та перспективи використання міжнародних грантів і програм для покращення фінансової ситуації територіальних громад, зокрема в контексті потреби у розвитку інфраструктури, освіти та охорони здоров'я. У статті також проведено SWOT-аналіз, який дозволив виявити сильні та слабкі сторони грантового фінансування проєктів соціально-економічного розвитку територіальних громад, а також можливості та загрози, що виникають у процесі залучення додаткових фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансове забезпечення; територіальні громади; децентралізація; гранти; зовнішні джерела фінансування; фінансова спроможність; розвиток інфраструктури.

Burkovska Alla, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Nesterchuk Tetyana, Applicant of Higher Education, Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Grant Funding as a Tool for the Development of Territorial Communities

Abstract. Introduction. The financial sustainability of territorial communities in Ukraine has become a pressing issue, especially given the ongoing decentralization reforms. Since these reforms were implemented, there have been significant changes in local community financing mechanisms. Territorial communities now have greater financial autonomy, with larger budgets and increased responsibilities. However, despite these positive developments, many communities continue to face challenges related to financial capacity and resource distribution. Introducing alternative funding sources, such as external grants and programs, has been recognized as a solution that can address these challenges and ensure the sustainable development of local communities.

Purpose. The purpose of this study is to examine approaches to enhancing the financial capacity of territorial communities in Ukraine through decentralization by improving the use of external funding sources, particularly grants and state programs.

Results. The study finds that while decentralization reforms have led to an increase in local budgets and enhanced financial autonomy for many communities, significant disparities remain in the financial capacity of territorial communities across Ukraine. The analysis shows that many communities still rely heavily on intergovernmental transfers, which limits their ability to finance strategic development projects independently. However, the potential for attracting external funding, particularly through international grants and programs, is growing. These resources play a crucial role in addressing infrastructure, healthcare, and educational needs, providing development opportunities even in the most financially constrained areas.

Conclusions. Grants from international donors have become an important resource for supporting socioeconomic initiatives, infrastructure development, and local entrepreneurship. A SWOT analysis reveals strengths, such as donor interest and diverse support programs, as well as weaknesses, such as limited local expertise and high competition for resources. To optimize grant usage, it is recommended that communities institutionalize grant management, enhance project management skills, plan strategically, and foster intermunicipal cooperation. The effective use of internal and external resources is essential for the sustainable development and competitiveness of communities.

¹Стаття надійшла до редакції: 10.06.2025

Received: 10 June 2025

Keywords: financial support; territorial communities; decentralization; grants; external sources of financing; financial capacity; infrastructure development.

JEL Classification R58; O19; O15; H71; H77.

Постановка проблеми. Реформування системи місцевого самоврядування та децентралізація влади в Україні стали одними з ключових напрямів державної політики протягом останнього десятиліття. Утворення об'єднаних територіальних громад, зміна адміністративно-територіального устрою та розширення фінансових повноважень на місцях визначили нові виклики у сфері управління фінансовими ресурсами. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання фінансової спроможності територіальних громад як основи для забезпечення їхнього сталого соціально-економічного розвитку.

Попри позитивні результати децентралізації, зокрема зростання власних доходів місцевих бюджетів та запровадження нових механізмів фінансування, значна частина громад залишається залежною від міжбюджетних трансфертів. Водночас громади з невеликою податковою базою або нерівномірним доступом до фінансових ресурсів стикаються з труднощами у реалізації стратегічних планів розвитку, фінансуванні інфраструктури, освіти, охорони здоров'я тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика фінансової самодостатності громад розглядається у працях вітчизняних науковців і практиків. Зокрема, Крайник О.П. та Федорчак О.В. [5] досліджують особливості фінансування розвитку громад в умовах децентралізації, наголошуючи на необхідності оптимізації міжбюджетних трансфертів і підвищення фіскальної децентралізації. Мельник О.І. [9] аналізує джерела фінансування об'єднаних територіальних громад, наголошуючи на важливості зовнішніх інструментів підтримки, зокрема грантів. Своєю чергою, Онищук І.І. [13] виокремлює інструменти фінансового забезпечення просторового розвитку, підкреслюючи важливість використання стратегічного підходу до управління місцевими ресурсами. Також ряд досліджень присвячено грантовій діяльності, зокрема підходам до класифікації грантів та аналізу їх ролі в стимулюванні місцевого економічного розвитку [10; 11; 14].

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є обґрунтування підходів до підвищення фінансової спроможності територіальних громад в умовах децентралізації в Україні шляхом удосконалення механізмів використання зовнішніх джерел фінансування, зокрема грантів та державних програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку України суттєво активізуються ініціативи у сфері місцевого самоврядування, що спрямовані на формування фінансово спроможних, адміністративно ефективних

та соціально орієнтованих територіальних громад. Основна мета - створення умов для якісного надання публічних послуг населенню, зокрема в галузях охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та інфраструктури. Соціально-економічний розвиток громад розглядається як результат цілеспрямованої діяльності місцевої влади щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності населення, економічної активності та підвищення добробуту мешканців. Ефективність реалізації соціально-економічної політики на рівні громад безпосередньо пов'язана з рівнем автономії, обсягами повноважень та ресурсного забезпечення органів місцевого самоврядування, які, відповідно до адміністративної реформи, стають ключовими суб'єктами управління на місцях.

Початок реформи децентралізації в Україні припадає на 2015 рік і ґрунтується на положеннях Європейської хартії місцевого самоврядування [1], положеннях Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [2], а також на відповідних змінах до Бюджетного і Податкового кодексів. У межах першого етапу реформи (2015–2019) було започатковано добровільне об'єднання громад, створено інститут старост, запроваджено законодавчі засади міжмуніципального співробітництва та започатковано державну підтримку місцевих інфраструктурних проєктів. Це дозволило збільшити доходи місцевих бюджетів, активізувати місцеву ініціативу та зміцнити спроможність громад. У другому етапі (2020–2021) було затверджено новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня, який охоплює всю територію країни, що супроводжувалося оновленням районного поділу, проведенням місцевих виборів та вдосконаленням виборчого законодавства [3]. Станом на початок 2025 року в Україні функціонувало 1 438 територіальних громад, які здійснювали місцеве самоврядування в умовах розширеної бюджетної автономії [4].

Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад доцільно аналізувати з урахуванням трьох ключових підходів. Перший підхід охоплює рівень наповнення місцевих бюджетів, що є результатом реалізації фінансово-бюджетного аспекту політики децентралізації. Саме цей чинник визначає здатність органів місцевого самоврядування ефективно реалізовувати власні повноваження та впливати на соціально-економічний розвиток відповідної території. Другий підхід передбачає розгляд державної фінансової підтримки місцевого самоврядування, яка здійснюється у формі дотацій, субвенцій і фінансування з цільових фондів, що спрямовані на вирівнювання бюджетної

спроможності та стимулювання регіонального розвитку. Третій підхід пов'язаний із пошуком і залученням додаткових джерел фінансування органами місцевої влади шляхом активізації внутрішнього потенціалу громад, зокрема через розвиток підприємництва, залучення інвестицій та грантів й реалізацію проєктів державно-приватного партнерства. Сукупна дія зазначених механізмів формує основу фінансової спроможності муніципального утворення та забезпечує його сталість

і конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі [5].

Завдяки реформі децентралізації бюджетна автономія територіальних громад суттєво зросла. Громади отримали у своє розпорядження частину податку на доходи фізичних осіб, єдиний податок, податок на майно та інші джерела надходжень. За офіційними даними, власні доходи громад демонструють стабільне зростання, що свідчить про певний прогрес у формуванні фінансово спроможних громад (табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка доходів загального фонду місцевих бюджетів за 2016-2024 рр., млрд грн

Рік	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Доходи загального фонду (без трансфертів)	275,0	290,0	351,9	398,1	441,9	451,0
в т. ч. ПДФО	165,4	177,8	212,2	272,2	289,4	257,5
єдиний податок	35,2	38,0	46,2	47,2	55,8	69,1
плата за землю	32,8	31,5	35,3	29,6	34,5	39,3
податок на нерухоме майно	4,9	5,8	7,8	7,1	9,1	10,8
податок на прибуток	-	-	-	12,2	14,5	27,1
акцизний податок	-	-	-	13,1	22,4	27,8
Трансферти	245,4	161,0	203,2	139,0	183,8	193,3
Доходи всього	520,4	451,0	555,1	537,1	625,7	644,3

Джерело: розроблено авторами на основі інформаційного джерела [6].

Попри формальне розширення фінансових повноважень територіальних громад у процесі децентралізації, фактична автономія у сфері управління місцевими фінансами залишається обмеженою через низку структурних проблем. Однією з ключових проблем є висока залежність місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів, насамперед дотацій та субвенцій з державного бюджету, що обмежує спроможність громад самостійно планувати видатки, реалізовувати стратегічні проєкти розвитку та гнучко реагувати на локальні потреби. Актуальні дані свідчать про те, що лише 189 із 1331 місцевого бюджету (14,2%), на які поширюється механізм горизонтального

вирівнювання на 2025 рік, мають реверсну форму — тобто сплачують частину надходжень до державного бюджету через перевищення індексу податкоспроможності. У структурі обласних бюджетів частка реверсних дотацій становить 20,8% — лише 5 із 24 областей демонструють перевищення базового рівня податкоспроможності [7].

За підсумками 2024 р. експерти провели оцінювання фінансової спроможності 1331 територіальної громади України за одинадцятьма ключовими показниками, включно з доходами, видатками, рівнем дотаційності та питомою вагою місцевих податків. Аналіз базувався на адаптованій моделі Кена Брауна (табл. 2).

Таблиця 2 Узагальнені результати оцінювання фінансової спроможності територіальних громад

Рівні спроможності ТГ	Загальна кількість ТГ з відповідним рівнем спроможності	% від загальної кількості ТГ
Високий	456	34,3
Оптимальний	284	21,3
Задовільний	242	18,2
Низький	218	16,4
Критичний	131	9,8
Разом:	1331*	-

*Примітка: До розрахунку не включено 107 територіальних громад тимчасово окупованих територій (які, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», було виключено із загального розрахунку базової та реверсної дотацій).

Джерело: розроблено авторами на основі інформаційного джерела [8]

Лише 34,3% громад мають високий рівень фінансової спроможності, ще 21,3% — оптимальний, тоді як понад 26% ТГ перебувають у низькому або

критичному стані, що свідчить про суттєву нерівномірність розвитку. У результаті громади з низьким рівнем фінансової спроможності та

соціально-економічним потенціалом стикаються з дефіцитом ресурсів для реалізації інвестиційних програм, підтримки соціальної сфери й утримання інфраструктури. Тому на сьогодні актуальним є пошук альтернативних джерел фінансування.

Альтернативні джерела фінансування соціально-економічного розвитку територіальних громад — це комплекс безповоротних фінансових надходжень, що надаються на конкурсних засадах для реалізації чітко визначених цільових проєктів, спрямованих на задоволення пріоритетних потреб соціально-економічного розвитку місцевих громад, у формі міжнародної технічної допомоги, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків, пожертв, а також ресурсів у межах програм корпоративної соціальної відповідальності бізнес-структур [9]. Реалізація проєктів за рахунок альтернативних джерел вимагає дотримання низки обов'язкових умов: чіткого визначення проблем й потреб громади, обґрунтування напрямів їх вирішення, формулювання очікуваних результатів, а також деталізації обсягів необхідних ресурсів, що дозволяє забезпечити цільове, ефективне і прозоре використання зовнішніх фінансових надходжень на місцевому рівні [9].

Доцільність поглибленого вивчення грантових джерел фінансування обумовлюється їхньою зростаючою роллю як альтернативи традиційним формам бюджетного забезпечення, зокрема податковим надходженням і міжбюджетним трансфертам. У період війни в Україні, яка призвела до дестабілізації економічної системи, зниження фіскального потенціалу громад, руйнування інфраструктурних об'єктів та зростання потреб у фінансуванні соціально значущих ініціатив, грантові ресурси набувають стратегічного значення як інструмент підтримки та розвитку місцевого самоврядування.

У науковій літературі існує низка підходів до трактування сутності поняття «грант», які узагальнив та систематизував у своїх працях науковець М. Я. Кобеля-Звір [10]. На основі його аналізу виокремлено три основні змістовно-сміслові групи підходів, що відображають різні аспекти розуміння цього феномену:

1) Підхід з позиції грантоотримувача. У цьому контексті грант розглядається як інструмент фінансової підтримки широкого кола потенційних реципієнтів. Отримувачами грантів можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи: органи державної влади та місцевого самоврядування, представники громадських організацій, суб'єкти мікро-, малого та

середнього бізнесу, а також освітні, медичні й наукові установи. Підхід підкреслює функціональну відкритість і багатопрофільність грантової допомоги;

2) Підхід з позиції грантодавця. Підхід зосереджує увагу на суб'єктах, що здійснюють надання грантів. До них належать як внутрішні, так і зовнішні донори: державні цільові фонди України, інституції Європейського Союзу, уряди країн ЄС і Європейського економічного простору, транскордонні та регіональні програми, посольства, міжнародні міністерства закордонних справ, а також корпоративні бізнес-структури й благодійні організації. Підхід демонструє розмаїття джерел фінансової підтримки, доступних для територіальних громад та інших суб'єктів;

3) Підхід з позиції форм, видів і типів грантової допомоги. У межах цього підходу класифікація здійснюється за функціональним призначенням грантів. Вони можуть бути спрямовані на участь у професійних заходах (форумів, семінарів, конференцій), реалізацію освітніх і наукових ініціатив (навчання, стажування, дослідницькі проєкти, публікації), розвиток підприємництва (придбання обладнання, сировини, маркетинг), підтримку засобів масової інформації (інформаційно-просвітницька діяльність), а також на реалізацію соціально-економічних ініціатив територіальних громад [10].

Реалізація грантових програм, як правило, відбувається в межах структурованої послідовності дій, що охоплюють весь життєвий цикл проєкту — від оголошення конкурсу до звітування за результатами. Кожен з етапів має характерні особливості, вимоги та інструменти, які забезпечують ефективність виділення грантових коштів та реалізації запланованих проєктів. Узагальнено основні етапи реалізації грантових програм (рис. 1).

Станом на 2025 рік для територіальних громад України відкрито широкий спектр грантових можливостей, спрямованих на підвищення їхньої соціально-економічної стійкості, інтеграцію внутрішньо переміщених осіб, стимулювання підприємницької активності, відновлення інфраструктури, розвиток екологічних та культурних проєктів, партнерств між містами, інституційне зміцнення та інше. Особливе значення набуває спрямованість грантових програм на актуальні виклики та потреби громад, адже саме їхнє змістовне наповнення визначає ефективність використання грантів як одного з ключових інструментів місцевого розвитку. Для прикладу, в табл. 3 наведено частину актуальних грантових програм в травні 2025 р., що демонструють різноманітність наявних ініціатив

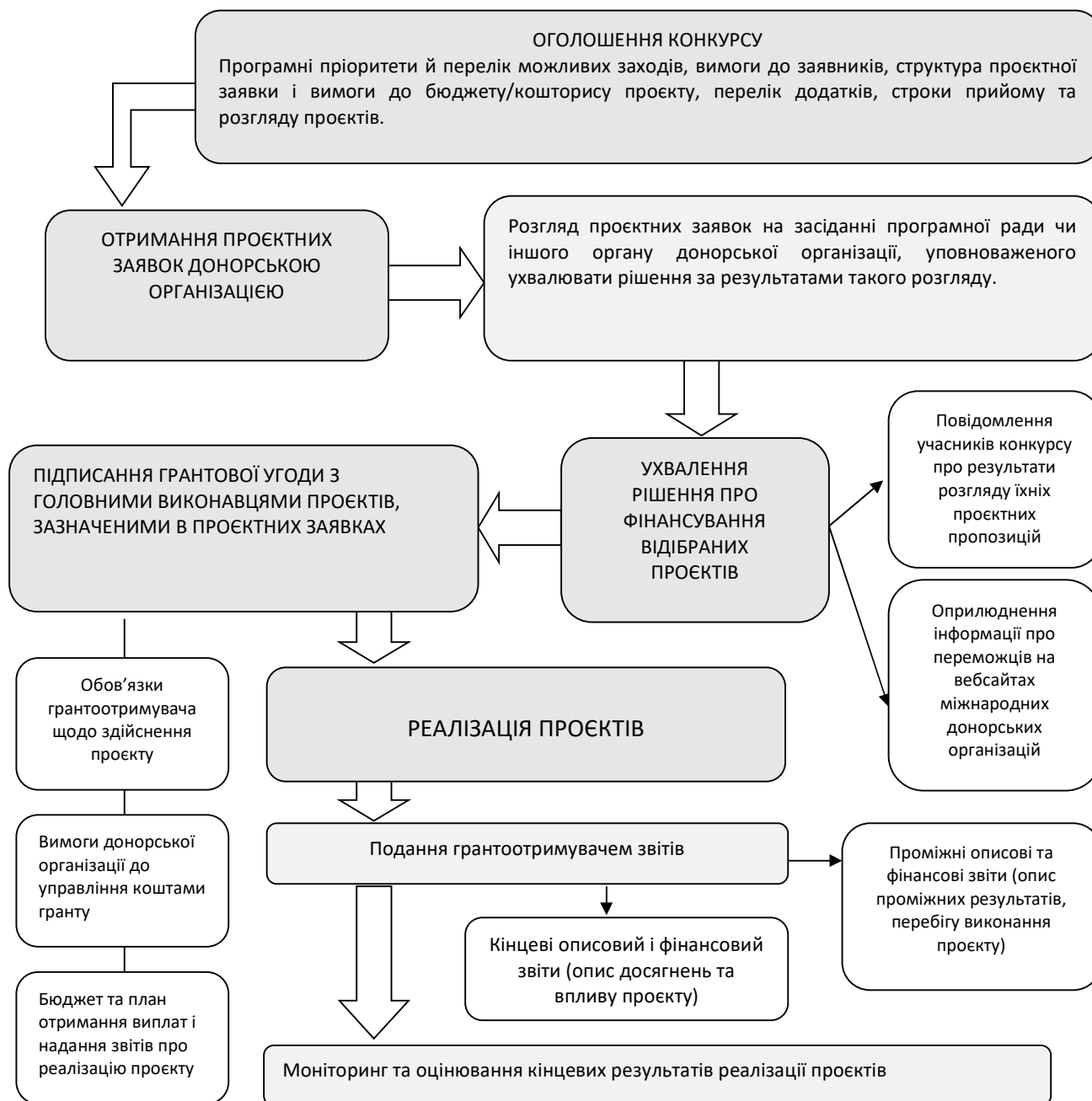

Рисунок 1 - Етапи реалізації грантових програм

Джерело: розроблено авторами на основі інформаційного джерела [11].

Таблиця 3 Гранти для територіальних громад в травні 2025 року

Назва	Грантодавець	Тематика	Бюджет
Час діяти, Нестримні: конкурс соціальних ініціатив Підтримки адаптивних клубів	БФ МХП-Громаді.	Створення та облаштування спортивних центрів, адаптованих для жителів громад, зокрема людей з інвалідністю, у тому числі внаслідок війни.	до 400 000 грн.
Другий конкурс малих проєктів у межах програми Interreg NEXT «Румунія-Україна»	Interreg NEXT «Румунія-Україна».	Соціальний розвиток через кордони, зокрема освіта, та транскордонне співробітництво, зокрема покращення управління співпрацею.	до 800 000 євро.
Конкурс у межах Мереж обміну програми URBACT	Програма URBACT.	Створення партнерств між містами, як бажають впровадити одну зі 116 кращих міських практик URBACT, визнаних у 2024 році.	до 750 000 євро.
Навчально-грантова програма для бібліотек (The Europe Challenge 2025)	European Cultural Foundation.	Підтримка інноваційних ідей місцевих спільнот, що сприяють розвитку демократії, інклюзії, культури та сталого розвитку в Європі.	до 10 000 євро.
Гранти Європейської молодіжної фундації для молодіжних організацій	Європейська молодіжна фундація (EYF).	Міжнародні молодіжні ініціативи, що сприяють миру, міжкультурному діалогу, розвитку навичок, співпраці та демократичним цінностям.	до 60 000 євро.
Програма «Енергоефективність громадських будівель в Україні»	Міністерство розвитку громад та територій України.	Термомодернізація громадських будівель (лікарень, шкіл, дитсадків, спортивних закладів, будинків культури, будівель органів місцевого самоврядування тощо)	до 50% вартості проєкту, максимум 300 тис. євро.
Грант на розбудову спроможності та економічний розвиток в Україні	Шведський інститут (SI).	Реалізація спільних українсько-шведських проєктів.	до 3 млн шведських крон.
Позаконкурсний відбір проєктів від Міжнародного Фонду «Відродження»	Міжнародний фонд «Відродження».	Підтримка різних ініціатив громадянського суспільства, які відповідають стратегічним пріоритетам фонду (права людини та правосуддя, соціальний капітал, громадянська стійкість, демократія та належне врядування, Європа та світ).	визначається індивідуально.

Джерело: розроблено авторами на основі інформаційного джерела [12]

Значну роль у забезпеченні грантової підтримки розвитку територіальних громад відіграють міжнародні та вітчизняні донори. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Німецький фонд Маршалла (GMF), Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва Helvetas, Шведський інститут (SI), Програма ЄС «Креативна Європа», U-LEAD з Європою, Європейська молодіжна фундація (EYF), Міжнародний фонд «Відродження», Міжнародний Вишеградський фонд, Норвезька рада у справах біженців (NRC), Данська рада у справах біженців (DRC), ACTED, GIZ, ПРООН, UNICEF, Міністерство розвитку громад та територій України та інші організації надають фінансування для реалізації проєктів у таких сферах, як екстрена гуманітарна допомога, розвиток людського капіталу, освіта, охорона здоров'я, енергетична ефективність, цифровізація, екологічна

безпека та підтримка громадянського суспільства [13; 14].

Державні гранти забезпечують реалізацію проєктів, орієнтованих на створення нових робочих місць, підтримку малого і середнього бізнесу, відновлення критичних об'єктів та соціальну інтеграцію, що, своєю чергою, зумовлюють зростання соціально-економічного розвитку громад, дозволяють громадам перейти від етапу екстреного реагування на наслідки війни до етапу стратегічного післявоєнного розвитку. Важливим чинником цього переходу є урядова ініціатива «єРобота» (табл. 4), що передбачає низку інструментів безповоротного фінансування на започаткування та розвиток бізнесу, аграрного виробництва, переробної промисловості, а також підтримку ветеранів, ВПО та молодих підприємців.

Таблиця 4 Основні відомості грантів від ініціативи «Робота»

Назва	Цільове призначення	Грантоотримувачі	Розмір гранту
Грант на власну справу	Створення або розвиток бізнесу, реалізація підприємницьких проєктів, створення нових робочих місць.	Фізичні особи, ФОП, юридичні особи.	До 250 тис. грн. Для окремих областей до 500 тис. грн.
Грант на сад	Для саду площею від 1 до 25 га на земельній ділянці або на суміжних земельних ділянках.	ФОП, юридичні особи (за умови користування землею ≥ 7 років).	Від 140 тис. до 400 тис. грн за гектар, але не більше 70% вартості проєкту висадки насаджень.
Грант на теплицю	Будівництво теплиць на площі від 0,4 до 2,4 га, розвиток аграрного виробництва.	ФОП, юридичні особи (за умови користування землею ≥ 7 років; категорія земель — землі с/г призначення).	0,4–0,6 га — до 2 млн грн; - 0,8–1,2 га — до 3,5 млн грн; - 1,6–2,4 га — до 7 млн грн. (не більше 70% загальної вартості).
Грант на виробництво переробної промисловості	Створення або розвиток виробництва переробної промисловості. Так держава підтримує бізнес і допомагає створити нові робочі місця.	Майбутні підприємці, діючі ФОП або юридичні особи.	До 8 млн грн, за умови створення від 5 робочих місць незалежно від розміру гранту.
Грант для ветеранів та членів їхніх сімей	Підтримка ветеранського підприємництва, сприяння соціальній реінтеграції через розвиток бізнесу.	Для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, а також їхніх дружин або чоловіків.	До 1 млн грн.

Джерело: розроблено авторами на основі інформаційного джерела [15].

З огляду на широкий спектр грантових можливостей, спрямованих на всебічний розвиток територіальних громад України, доцільним є проведення SWOT-аналізу (табл. 5) з метою комплексної оцінки сильних і слабких сторін, а також зовнішніх можливостей і загроз у сфері використання

грантових ресурсів. Аналіз дозволяє систематизувати потенціал громад у сфері залучення фінансування, визначити стратегічні напрями їхнього розвитку та сформулювати обґрунтовані управлінські рішення для максимального використання наявних ресурсів..

Таблиця 5 SWOT-аналіз залучення грантів територіальними громадами України

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
— Високий рівень інтересу міжнародних і національних донорів. — Розмаїття грантових програм: соціальні, інфраструктурні, екологічні, культурні, молодіжні, освітні. — Наявність державних програм, орієнтованих на підтримку МСП, ветеранів, ВПО. — Поступове формування позитивного досвіду залучення та реалізації грантів на місцевому рівні.	— Обмежений кадровий потенціал у громадах для підготовки якісних грантових заявок. — Недостатній рівень проєктного менеджменту та управління проєктами.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
— Зростання обсягів міжнародної фінансової допомоги для України. — Поширення практик міжмуніципального партнерства та транскордонної. — Можливість адаптації кращих практик сталого розвитку, цифровізації та інклюзії.	— Посилення недобросовісної конкуренції між громадами за доступ до фінансування. — Політична та макроекономічна нестабільність, що може впливати на рішення донорів. — Імовірність нецільового використання коштів або низька ефективність реалізації проєктів через управлінські помилки. — Зменшення уваги міжнародних партнерів у разі затягування реформ або зниження прозорості управління.

Джерело: розроблено авторами

Проведений SWOT-аналіз засвідчив, що грантове фінансування виступає перспективним інструментом підвищення фінансової спроможності та соціально-

економічної стійкості територіальних громад України. Сильні сторони та зовнішні можливості формують значний потенціал для розвитку, проте реалізація

цього потенціалу стримується низкою внутрішніх і зовнішніх чинників ризику. Для досягнення максимальної ефективності у використанні грантових ресурсів доцільно:

- запровадити спеціальні інститути управління грантовими проектами на місцевому рівні;
- розвивати кадрову спроможність громад шляхом навчання фахівців у сфері проєктного менеджменту;
- впроваджувати стратегічне планування залучення грантів відповідно до пріоритетів місцевого розвитку;
- активізувати міжмуніципальну співпрацю з метою об'єднання ресурсів та підвищення конкурентоспроможності проєктних заявок.

Загалом, раціональне використання механізмів грантового фінансування може стати ключовим чинником зміцнення фінансової автономії громад, їх інституційного розвитку та сталого зростання в умовах посткризового відновлення.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що процес децентралізації в Україні створив підґрунтя для формування фінансово спроможних територіальних громад, здатних самостійно реалізовувати соціально-економічну політику на місцевому рівні. Попри позитивну динаміку зростання власних доходів місцевих бюджетів, значна частина громад залишається залежною від міжбюджетних трансфертів, що стримує їхню автономність та інвестиційну активність. Водночас, суттєвим резервом підвищення фінансової стійкості виступає залучення альтернативних джерел фінансування, зокрема грантів міжнародних донорських організацій. Грантова підтримка дедалі

більше стає дієвим інструментом забезпечення цільових соціально-економічних ініціатив, сприяє розвитку інфраструктури, інтеграції вразливих груп населення, зміцненню інституційної спроможності громад, а також активізації місцевого підприємництва. На основі SWOT-аналізу виявлено вагомі сильні сторони та перспективні можливості для активного залучення грантових ресурсів, серед яких – високий рівень зацікавленості міжнародних донорів, наявність широкого спектра програм підтримки, а також зростання практик міжмуніципальної та транскордонної співпраці. Водночас ідентифіковано низку слабких сторін та загроз, зокрема, обмеженість кадрового потенціалу на місцях, недостатній рівень управлінської компетентності, високу конкуренцію за ресурси та загальнополітичну нестабільність, яка може впливати на донорське середовище. Зважаючи на це, доцільним є впровадження системних управлінських рішень, спрямованих на: інституціоналізацію процесів залучення та реалізації грантових проєктів через створення спеціалізованих структур при органах місцевого самоврядування; підвищення рівня кваліфікації працівників у сфері проєктного менеджменту; стратегічне планування грантової діяльності відповідно до локальних потреб та розвитку партнерств між громадами з метою об'єднання ресурсів і підвищення конкурентоспроможності заявок. Комплексне використання внутрішнього потенціалу територіальних громад у поєднанні з грамотним управлінням зовнішніми фінансовими ресурсами формує підґрунтя для сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності територіальних громад в умовах сучасних викликів.

Література:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: міжнародний документ від 15.10.1985; станом на 16.11.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ від 01.04.2014 №333-р; станом на 01.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
3. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова ВРУ від 17.07.2020 р. № 807-IX; станом на 07.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>.
4. Територіальні громади. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/newgromada>.
5. Крайник О. П., Федорчак, О. В. Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2022. 2(43). 118–125. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.2.43.2022.3558>.
6. Виконання доходів місцевих бюджетів. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ>.
7. Аналіз реверсної дотації на 2025 рік: експертний огляд. Децентралізація. 2024. URL: <https://decentralization.ua/news/18921>.
8. Фінансова спроможність громад у 2024 році у розрізі областей. Децентралізація. 2025. <https://decentralization.ua/news/19512>.
9. Мельник О. І. Джерела фінансування розвитку об'єднаних територіальних громад. Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 19-20 листопада 2020 р., м. Миколаїв 19-20 листопада 2020 року. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 70-73. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8589>.
10. Кобеля-Звір М. Я. Основні підходи до визначення поняття гранту. Київський економічний науковий журнал. 2023. (2), 16-21. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-2>.

11. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник / Н. Балдич та ін. Київ : ПРОМІС, 2020. 64 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/605/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_5.pdf.
12. Можливості травня для громад та бізнесу: від навчання до міжнародної співпраці. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/19550>.
13. Онищук І.І. Інструменти фінансового забезпечення просторового розвитку місцевого самоврядування. Економічний простір. 2025. №198, DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.82-91>.
14. Shevchenko, O., & Lisniewska, Y. Improvement of the system of strategic planning of the socio-economic development of territorial communities. Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Public Management and Administration. 2023. 1(1), 36-40. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-698X-2023-1-7>
15. ЄРобота. Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/biznesu/yerobota>.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2009). European Charter of Local Self-Government. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine. №333-p. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>.
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). On the formation and liquidation of districts. № 807-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>.
4. Decentralization (n.d.). Territorial communities. <https://decentralization.ua/newgromada>.
5. Kravnyk, O. P., & Fedorchak, O. V. (2022). Financing the development of territorial communities in the context of decentralization. Financial and credit activities: problems of theory and practice, 2(43), 118–125. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3558>.
6. Ministry of Finance of Ukraine (n.d.). Execution of local budget revenues. <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv>
7. Decentralization (2024, November). Analysis of the reverse subsidy for 2025: expert review. <https://decentralization.ua/news/18921>.
8. Decentralization (2025, April). Financial capacity of communities in 2024 by region. <https://decentralization.ua/news/19512>.
9. Melnyk, O. I. (2020, November). Sources of financing for the development of united territorial communities. In Accounting, analytical and financial support of business entities: national, globalization, European integration aspects (materials of the V International Scientific and Practical Internet Conference, November 19–20, 2020, Mykolaiv, pp. 70–73). Mykolaiv National Agrarian University. <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8589>.
10. Kobelya-Zvir, M. (2023). Basic approaches to defining the concept of a grant. Kyiv Economic Scientific Journal, (2), 16–21. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-2>.
11. Baldych, N., Hrynchuk, N., Khodko, N., Chornii, L., & Hlibishchuk, Ya. (2020). Mistsevyi ekonomichniy rozvytok: modeli, resursy ta instrumenty finansuvannia: praktychnyi posibnyk. PROMIS. https://decentralization.ua/uploads/library/file/605/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_5.pdf.
12. Decentralization (2025). May Opportunities for Communities and Business: From Education to International Cooperation. <https://decentralization.ua/news/19550>.
13. Onishchuk, I. I. (2025). Instruments of Financial Support for Spatial Development of Local Self-Government. Economic Space, (198). <https://doi.org/10.30838/EP.198.82-91>.
14. Shevchenko, O., & Lisniewska, Y. (2023). Improving the System of Strategic Planning for the Socio-Economic Development of Territorial Communities. Bulletin of the Dnipro Academy of Continuing Education. Series: State Governance and Administration, 1(1), 36–40. <https://doi.org/10.54891/2786-698X-2023-1-7>.
15. YeRobota (n.d.). Diia. <https://diia.gov.ua/services/categories/biznesu/yerobota>.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License